

ELEKTRONİK YAZIN
YENİ TEKNOLOJİLERLE BİRLİKTE YAZIN DÜNYASINDA
ORTAYA ÇIKAN YENİ YAZINSAL TÜR VE BİÇİMLER

Hikmet ASUTAY¹

ÖZET

Çoklu ortamlar çağını yaşadığımız günümüzde yazın dünyası da tüm bu gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Teknoloji ile yolları daima kesişen yazın dünyası ağ ortamında da yerini almaya başlamış, gerek nitelik gerek nicelik olarak farklı boyutlar kazanmıştır. Sonuçlarının olumlu ya da olumsuz oluşu ayrı bir tartışma konusu olan elektronik yazın dünyasında ortak ya da çoğul yazarlık, elektronik kitap, elektronik yazın ve tüm bunların temelini oluşturan geleneksel metinden farklı olan elektronik yani hipermetin kavramı da doğmuştur. Yaşamımızın önemli bir bölümünü geçirdiğimiz hipermetin sistemlerinin neler olduğu, Türk ve Alman web siteleri bağlamında bu çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Yazın, Edebiyat, Yazınsal Tür, Biçim.

ELECTRONIC LITERARYTEXT
NEW LITERARY GENRES AND STYLES EMERGED VIA NEW
TECHNOLOGIES

ABSTRACT

We are living in multimedia age and literature world has also been affected by this trend shift. Literature world, which has always been intertwined with technology has also taken its place on the net and gained new dimensions both in quality and quantity. Co or multiple authorship, e-book, e-literature, and hypertext which forms a base for them has come along and whether they have positive or negative consequences is another issue. In this study, hypertext systems which we spend a great deal of time in our lives are going to be discussed within Turkish and German websites context.

Keywords: E-Literature, Literature, Genre, literature form

¹ Yardımcı Doçent Dr.; Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi. hikmetasutay@yahoo.de

Teknoloji ve Yazın

Bu çalışmada ele alınan konu, elektronik çoklu ortamlar ve ağ ortamında görülen, yazınsal niteliği ya da özellikleri bulunan her türlü yazınsal metindir. Söz konusu metin; yazınsal, işitsel, görsel veya bunlardan birkaçının bir arada sunulduğu çoklu ortamlar halinde de bulunabilir. M. Luserke-Jaqui, bu tarzdaki çalışmaları “yeni yazınbilimin çalışma alanı” olarak saymakta, “film, dizi gibi görüntü eserlerini de görsel metinler” olarak adlandırmaktadır (Luserke-Jaqui 2002: 25–32). Çalışmanın amacı, günümüz elektronik araç gereçleri ve ağ bağlantıları aracılığıyla oluşturulan ve paylaşılan yazınsal metinlerin ortaya çıkışını, kurgusunu ve niteliğini irdeleyerek yazın dünyasındaki yeri ve katkılarını tartışmaya açmaktır. Bu bağlamda ağ ortamında en güncel olanlardan, en çok okur ve yazarı bulunan Türk ve Alman yazın sitelerinden birkaçı karşılaştırılarak örnek olarak incelenecektir.

Elektronik yazın konusuna geçmeden önce teknik ve yazın dünyasını buluşturan birkaç buluşa, çok genel olarak değinmekte yarar vardır: Matbaanın icadı gibi büyük bir devrimden sonra elektronik çağı olarak da adlandırılan geçtiğimiz yüzyıl, bu anlamda büyük buluş ve gelişmelere sahne olmuştur. Hemen her alanda olduğu gibi basım, yayım ve dolayısıyla kültür ve yazın alanlarında da tüm bu yeniliklerden yararlanılmıştır. Öncelikle radyo ve televizyon gibi işitsel, görsel-işitsel kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı, daha sonra da bilgisayarın bulunuşu matbaanın icadı kadar önemli buluşlar olmuştur. Seksenli yıllarda ortaya çıkan ve hızla yayılan bilgisayar teknolojisi ve internet ağı, devrim niteliğindeki bu gelişim sürecinin son halkası olmuştur. Yaklaşık otuz kırk yıllık bir geçmişe sahip olan bilgisayar ve internet dünyası ise baş döndürücü hızdaki gelişmelere rağmen henüz emekleme safhasındadır, diyebiliriz. Çünkü kuramsal olarak hesaplanan yüksek hızlı teknolojiler gündelik yaşamda tam anlamıyla gerçekleştirilebilmiş ve yaygınlaştırılabilmiş değildir. Hele ülkemizdeki altyapı olanakları da düşünülürse, hız anlamında oldukça yavaş bir yapıya sahip olduğumuz görülmektedir. Bu anlamda bilgisayar ve internet alanında temel altyapı çalışmaları sürmektedir. Geçtiğimiz günlerde IBM firmasının bir kuruluş için saniyede bin trilyon işlem yapabilen süper hızlı bilgisayar geliştirmeye çalıştıkları haberi, bu konuda iyi bir örnektir. Oysa on yıl öncesine kadar süper hızlı olarak adlandırılan pek çok bilgisayar teknolojisi, artık günümüzde eski teknoloji olarak nitelendirilmektedir. Kendi kendine öğrenebilen işlemci türleri de bir takım ilkel işlemler dizisinden ibarettir. Süper iletkenlik sağlayan fiber optik ağ kabloları henüz yaygınlık kazanmamış, çok hızlı olarak anlatılan DSL Flat bağlantıları ise henüz

istenilen hız düzeyinde olmayıp altyapısının oluşturulması aşamasındadır. Bilgisayar ve ağ dünyasının geleceği düşünüldüğünde, asıl yirmi birinci yüzyılın tam anlamıyla bir bilgisayar çağı olacağı açıktır. Anılan bütün bu teknolojilerin yanında, geleneksel kitap dünyasının ise yerini koruduğu ve koruyacağını da belirtmekte yarar vardır. Yayın dünyası da her gün gelişen teknoloji sayesinde basım niteliklerini geliştirmiş, maliyetlerini de düşürmüştür. Bu anlamda yayın dünyası, tüm yeni teknolojilerden yararlanmaktadır. Böylelikle eskiye oranla çok daha hızlı, nitelikli ve çok daha fazla baskılar yapılabilmektedir. Elektronik ve diğer görsel işitsel kitle iletişim araçlarının da kitabın daha çok tanıtımının yapılarak yaygınlaşmasına hizmet ettiği söylenebilir.

Elektronik kitle iletişim araçlarının etkisiyle okuma ve yazma kültürümüz, bir başka deyişle kültür tekniğimiz de evrim geçirmekte, değişmektedir. Okuma kavramı, artık yalnızca kâğıt üzerindeki bir metni okumak değil, görsel-işitsel olarak da ekran okurluğunu gündeme getirmiştir. Bu nedenden olsa gerek, Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim programında “Medya okumaları” etkinliğine yer vermiştir². Bu da artık elektroniğin dünyamızın vazgeçilmez bir parçası haline geldiğinin göstergesidir. Ancak çalışmamız bağlamında bu kavramı biraz daha genişleterek **Medya Okuryazarlığı** demek gerekecektir, çünkü medya okuryazarlığı yalnızca okuma değil, yazma etkinliğini de içeren etkileşimli bir süreçtir. Bu anlamda medya okuryazarlığı, geleneksel olan izlemek veya okumak gibi edilgen bir süreç yerine klavye, fare veya diğer elemanlar aracılığıyla doğrudan ve etkin katılım gerektiren bir süreçtir. Aşağıda ele alınan metin örneklerinde de görülebileceği gibi en azından ilgili ilişimi açmak için bile fare aracılığıyla etkileşim ya da katılım gerekmektedir.

² Milli Eğitim Bakanlığı resmi web sitesinde konuyla ilgili açıklama şu şekilde bildirilmiştir: “...Medyada okuryazarlık dersi, ilk olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bildirilen Adana-Seyhan Dumlupınar İlköğretim Okulu, Ankara-Çankaya Ahmet Vefik Paşa İlköğretim Okulu, Erzurum-Merkez Barbaros Hayrettin Paşa İlköğretim Okulu, İstanbul-Bakırköy Şehit Pilot Muzaffer Ersönmez İlköğretim Okulu ile İzmir-Karşıyaka 80. Yıl Metaş İlköğretim Okulu’nda başlatılacak. Ders, hizmet için eğitim alacak olan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri tarafından okutulacak. Medya okur yazarlığı dersi, iletişime giriş, kitle iletişimi, medya, televizyon, aile, çocuk ve televizyon, radyo, gazete ve dergi, internet konu başlıklarından oluşacak.”

Çok Yazarlı Ortak Metinler:

Yazın dünyası da bilgisayar ve internet konusunda yaşanan ve yaşadığımız gelişmelerden kendi payına düşeni almaktadır. Bir metnin paylaşımı, yaygınlık kazanması belki de bugüne dek hiçbir zaman bu kadar kolay ve hızlı olmamıştır. Bu çalışmada asıl üzerinde durulan ve ilginç olan konu, ortak yazma eylemidir. Sayısız diye nitelenebilecek çeşitli yazın ve kültür sitelerinde, yine sayısız metinler yer almaktadır. Üstelik hiçbir nitelik ve nicelik ölçüsü ya da kaygısı olmadan, denetimsiz ve sonsuz sayıda metinle karşılaşmak olanaklıdır. Bu uygulamanın da elbette iyi ve kötü yanları vardır. İyi yönü, amatör yazıncılara yayın olanağı vermesi, kötü ve önemli bir yönü de nitelik ölçüsü sorununu gündeme getirmesidir. Bu bağlamda araştırma konumuz, kısaca medya olarak adlandırılan görsel-işitsel ve elektronik kitle iletişim araçlarında, özellikle internette yayımlanan yazınsal metin örnekleridir.

Elektronik ortamlarda genel olarak üç tarz metin türü görülür. Birincisi geleneksel varolan metinlerin elektronik ortamlara aktarılacak biçim ve hipermetin yapısı açısından yeniden düzenlenmiş halleri, ikincisi amatör veya profesyonel kişiler, yazar ve sanatçılar tarafından yazılan ve elektronik ortamlara aktarılan metinler, üçüncüsü ise birden fazla yazar ya da kişilerce birbirine eklemeler ile yazılan ortak metinlerdir. Bu metin türlerine geçmeden önce Medya kavramının kısaca tanımlanmasında yarar vardır:

Medya Teriminin Tanım ve Açıklaması

Medya terimi, Latince “medius” sözcüğünden gelen ve ortada, arada olan anlamlarının yanı sıra, alışıldık, tarafsız, ulaştırıcı, bildiren gibi anlamları da içeren sözcük, “medium” ad biçimini alarak, orta, orta nokta, kamuya açık, toplumsal, gündelik yaşam gibi anlamları da ifade etmektedir(Hicketier 2003: 18–20).

Medium kavramı, 18. ve 19. yüzyıllarda ruhlar dünyası ile gerçek dünyadakiler arasında aracı olan, ölenlerin ruhlarıyla iletişime geçtiğine inanılan ve gâipten haber veren kişilere verilen ad olarak kullanılmıştır. Genel medya bilimi anlamında bir tanımlama, ilk kez Friedrich Knilli tarafından yapılmıştır(Hicketier 2003). F. Knilli, doğa bilimleri mantığından hareketle “fizik biliminde kullanılan “medium” (gazların yayılımı) terimini iletişim alanına uyarlayarak, iletişimin çeşitli araçlara gereksinim duyduğu, bunların da ses dalgalarından, duyu organlarına kadar pek çok unsuru gerektirdiğini” ortaya koymuştur(Knilli 1979:233: Hicketier 2003).

1960'lı yıllarda televizyon hayatımıza girmiş ve medya araçları içerisinde en yaygın, en güncel araç haline gelmiştir. Medyayı, kendimizi ifade etmek için kullandığımız tüm araç ve gereçler şeklinde tanımlayabiliriz. Yazın bağlamında da yazılı eserlerin ifadesi ve yayınlanmasında kullanılan araçlar; dil, yazılı metin, kitap, dergi vd. ile bilgisayar, CD, DVD ve internet olarak sayılabilir. Medya terimine Türkçe araç veya ortam da diyebiliriz. Bu yanılla kitle iletişim araçları kavramından ayrılır. Kitle iletişimi sağlayan televizyon, radyo, sinema, yazılı basın gibi teknik araç gereçler kitle iletişim araçları³ olarak adlandırılır. Bu çalışma bağlamında ortam ve medya gibi Türkçe'ye aktarılan terimler kullanılacak, "Multimedia kavramı da çoklu ortamlar olarak anılacaktır.

Tüm medyalar kendi aralarında yapısal ya da işlevsel olarak sınıflandırılır. İşlevsel bağlamda Hicketier medyaların dört temel işlevi olduğunu belirtir:

Gözlem: *Tüm duyu organları ile duyu organlarına hizmet eden teknik araç gereçler. Örneğin gözlük, mercek, teleskop ya da mikroskop vd. de bu gruba girer.*

Kayıt: *Herhangi bir ortam üzerine, gözlenen ve duyulan ya da yazılan-çizilen her şeyin kaydı ve daha sonra üzerinde değişiklik yapabilmeye olanağı. Örneğin: yazılı metin, kitap, daktilo, bilgisayar ve disket, CD, sabit ya da taşınabilir bellekler gibi diğer kayıt ve bellek araçları.*

Aktarım: *Verileri bir yerden başka bir yere taşıma, ulaştırma amaçlı kullanılan tüm araç gereçler. Örneğin: posta, kurye, ağ bağlantıları (internet vd.), taşınabilir bellekler vs. Radyo ve televizyon yayınları da sinyallerin aktarılması anlamında bu gruba giren örneklerdendir.*

İletişim: *Yukarıda anılan her üç tür medyanın, bildirişim amaçlı olarak bir arada veya ayrı ayrı kullanımınıdır. Bu gruba ayrıca tüm kitle iletişim araçları da girer. İnternet ortamında okuduğumuz, gördüğümüz veya dinlediğimiz bir eser ve bu eser üzerine kendi duygu ve düşüncelerimizi gönderebileceğimiz bir ileti örneği bu gruba girer. (Hicketier 2003: 21).*

Bir diğer yapısal ayrımı da yaygın bilimci olan Harry Pross, medyaları üç ana gruba ayırmıştır:

³ „Media“ tekil, „die Medien“ çoğul hali olup, kitle iletişim araçlarının Almanca karşılığı da „Massenmedien“dir „Masse“ sözcüğü ise tek başına kitle, çoğul, katılımcılar, topluluk gibi anlamları ifade eder (Bkz. Hicketier)

Birinci grup, dil dışı tüm unsurların bulunduğu hareket, hal, tavır, yüz işaretleri gibi öğeleri içerir. Yüz ifadeleri veya kısaca beden dili diyebileceğimiz bu biçimlerin arasında dans ve tiyatro da yer almaktadır. Karakteristik olan şey, gönderici ile alımlayıcı arasında herhangi bir araç-gereç olmayışıdır.

İkinci grup ise araç-gereç gerektiren iletilerden oluşmaktadır. Alımlayıcı, gönderici tarafından gönderilen iletileri çözmek, yani okumak durumundadır. Örneğin: yazılı veya basılı tüm metinler.

Üçüncü grup ise, gerek gönderici gerek alımlayıcı açısından mutlaka teknik araç-gereçleri gerektiren iletileri kapsamaktadır. Bu grupta tüm kitle iletişim araçlarını ve elektronik ortamları sayabiliriz. Hipermetin de bu sınıflamaya girer. (H. Pross 1972: Hicketier 2003: 22)

Bu çalışma bağlamında ele alacağımız elektronik yazın türleri, Hicketier'in "kayıt, aktarım ve iletişim" işlevsel sınıflandırmalarına girerken, Pross'un sınıflandırmasına göre de üçüncü grup medyaları arasında yer alacaktır. Aslında genel anlamda yazın, Pross'un ikinci grubunda yer alır; ancak mutlaka teknik araç-gereçlerin gerekliliği ki, hipermetin için kaçınılmazdır, üçüncü grupta yer alır. Tabii elektronik yazın türlerinin ortaya çıkışı ister istemez geleneksel yazın biçimi olan kitap ve kitapların dünyasını da sorgulamamıza neden olmaktadır. Acaba gelecekte hiç kitap basılmayacak mı?

Geleneksel Yazının Sorgulanması

Kitaplıklar tarih mi olacak? Her türlü bilgiye ulaşabileceğimiz arama motorları, bedelsiz e-kitap indirme sayfaları, sesli şiir-öykü dinleme olanakları derken artık geleneksel kitap ve kitaplıklar tarih mi olacak sorusu geliyor aklı. Bir tür çoklu ortamlar çağını yaşadığımız günümüzde "Yazın nedir?" sorgulamasını da yapmak gerekir. Geleneksel yazın şimdiye dek yazılı ve sözlü olarak yaşamaktaydı. Buna son olarak elektronik ortamları da eklememiz gerekmektedir. Kısaca çoklu medyalar adı altında toplayabileceğimiz bu sınıflamada elektronik ortamlar (bilgisayar, CD vb diğer bellek araçları), internet ağı, televizyon ve sinema sayılabilir. İster yazılı, sözlü, isterse çoklu ortamlar olsun temelde yazınsal olan unsur metindir. Yazınsal metnin okur, alımlayıcı ya da izleyiciye ulaşma biçim ve çeşitleri çoğalmıştır. Geleneksel metin biçimi bugün artık hem yazılı metin hem de hipermetin; ses, resim veya görüntü dosyaları biçimiyle

sunulabilmektedir. Sunum düzeyindeki bu çeşitlenme, “günümüz medya kültürünün en önemli özelliklerinden biridir(Ewers 2002: 13)”. Bu anlamda yazılı metin birincil kaynaktır. Kaynak metnin farklı ortam dosyaları haline dönüştürülerek yeniden biçim olarak kurgulanması ise, medyalar arası yöntemidir. Buna bağlı olarak okurların da okuma yöntemleri değişime uğramış, medya okuryazarlığı söz konusu olmuştur. Bugün, bilgisayar ve internet kullanıyorsak, televizyon ve sinema izliyorsak, her birimiz birer medya okuryazarıyız.

Geleneksel yazın sorununa gelince, geleneksel yazın biçim değiştirmekte, yazın tarihi boyunca olduğu gibi, içinde yaşadığı çağa ayak uydurmaktadır. Yazın dünyası, hiçbir dönemde bu denli kökten değişimler geçirmemiştir. Bu dünyanın tüm bu değişimlere çabuk ayak uydurmasının en önemli nedenlerinden biri de iletişim ve yayın aşamasında teknolojinin yarattığı ve sağladığı kolaylıktır. Diğer önemli bir etken de reklâmdır. Reklâm sayesinde metin, farklı biçimlerdeki parçalar ya da alıntılar aracılığıyla küreselleşen tüm dünyaya tanıtılmaya çalışılır⁴. Böylelikle yazın günümüzde yeni açılımlar yaparak güzel sanatlar, elektronik ortamlar ve medya gibi farklı disiplinlerle birlikte yeni çalışma alanları bulmuş, başka bir deyişle yeni bir ivme kazanmıştır. Bu alanlardan biri de hiç kuşkusuz internet dünyasında artık yaşamımızın bir parçası olan hipermetin sistemleridir. Günümüz elektronik ortamlarda, bu sistemlerin çoğunlukla bir arada kullanıldığı görülmektedir. Medyalar arasılık diye tanımlayabileceğimiz bu yöntemle geleneksel okur tipinden farklı olarak ses, görüntü, metin ve grafik öğelerinden oluşan hipermetni okumaktayız.

Medyalar arasılığın ilk örnekleri, çizim ve yazının tarihi kadar eskidir. Resimli kitaplar, süslemeler hat sanatı vs. gibi yazı ve çizimin ya da resmin bir arada kullanılması pek çok kültürde de örneklerini çok fazla bulabileceğimiz bir biçimdir. Yeni olan şey, bu etkinliğe ses, görüntü ve grafik öğelerinin de eklenmesidir. Benzer bir durum aslında ilk radyo yayınlarında, televizyon yayınlarında da yaşanmıştı. Hautzinger Almanya’dan verdiği bir örnekte “1923 – 1930 yıllarında Almanya’da radyo yayınlarının başlamasıyla eleştirmen ve yazarlar arasında, radyo yayınlarına hangi sanat türünün uyabileceği tartışmasının yaşandığını (Hautzinger 1999)” anlatır. 1960’larda askeri amaçlarla ortaya çıkan internet, giderek pek çok alanda, en önemlisi de haberleşme alanında (1990’lardan bu yana) kullanılmaya başlar. Elbette yazın dünyası da bu gelişmeye katılır. Özellikle

⁴ Örneğin “Yüzüklerin Efendisi” veya “Harry Potter” adlı çocuk-gençlik romanı dizileri, filmlerinden sonra daha çok tanınmış ve yaygınlaşmış yazınsal metinlerdir.

de başvuru niteliğinde bilgi aktarımı sağlayan yazın içerikli siteler, sözlükler birbiri ardına kurulur. Pek çok sanatçının eserleri internete aktararak yayınlanır. Artık elektronik yazın kavramından da söz edilmeye başlanır. Böylelikle okur giderek daha etkin, daha katılımcı hale getirilir. Yazının günümüzdeki biçimi, şimdiye dek yapılanların biraz daha kolay, ancak çok hızlı bir şekilde elektronik ortamlara aktarılması; kaydedilebilir, değiştirilebilir ve çoğaltılabilir oluşudur.

Hipermetin: Tanım ve Yapısı

Internet dünyası ve CD gibi bellek araçlarında çeşitli dosya biçimlerinde metinler yayımlanmaktadır. Örneğin “Word belgesi, PDF biçimi” vb. web sitelerinde yer alan metinlerin çoğu Hipermetin⁵ olarak yayımlanmaktadır. Hipermetin, geleneksel kitap metninden farklı olarak bilgisayar ekranlarında akan, doğrusal olmayan ve birbirine bağlantılı elektronik metinlerdir. Elektronik metin kavramını Siegfried Zielinski (1992: Hicketier 2003: 114) geliştirmiştir. S. Zielinski bilgisayar metinlerinin yanı sıra görsel işitsel metinleri de bu tanım altına toplayarak yeni metin türleri olarak ele almıştır. Bilgisayar işletim sistemi olan “Windows” programının işleyişi ile çalışan hipermetin düzenine bilgisayar terimleri içerisinde “köprü” olarak adlandırılan yönlendirmeler aracılığıyla başka veya alt metin kümelerine tıklanarak ulaşılmaktadır. Böylelikle birbiri içerisinde geçişli olmak üzere sonsuz sayıda metin kümeleri sıralanabilir. “Hipermetin, birbirine link (Türkçe bilgisayar terminolojisinde ilişim olarak geçer) veya köprüler aracılığı ile bağlanmış pek çok alt küme metinlerinden oluşmaktadır. (...) Metin, ses ya da görüntü öğelerinin oluşturduğu bu ağ bütününe ise Hipermetin sistemi denir(Hicketier 2003: 117)”. Ses, görüntü ve metin gibi farklı dosya biçimlerinin bir arada kullanılması nedeniyle “Hipermedya” olarak da anılır. Üzerine köprü kurulan sözcük resim vd. yer aldığı metin içerisinde değişik renklerde, italik veya altı çizgili şekilde yazılırlar. Böylece ilk bakışta köprü kurulan sözcükler olduğu kolayca anlaşılır. Köprülü metinler hemen her internet metninde, en çok da bilgi kaynaklı ansiklopedik web sitelerinde kullanılır. Örnek:

„**Hypertext** ist eine *nicht-lineare* Organisation von Objekten, deren netzartige Struktur durch logische Verbindungen (so genannte Hyperlinks) zwischen Wissensseinheiten (Knoten, z. B. Texten oder Textteilen)

⁵ K. Bauer’ın bildirdiğine göre “Hypertext” kavramının tanımını 1960 yılında Theodor Holm Nelson “non-sequential writing / text that branches and allows choices to the reader, best read at an interactive screen” olarak yapmıştır (Bauer 2003: 24).

hergestellt wird. Hypertext ist eine Anwendung des *Verweis-Knoten-Konzepts*. Die Begriffe *Hypertext* und *Hypermedia* werden meistens *synonym* benutzt; *Hypertext* betont dabei jedoch den *textuellen* Anteil, *Hypermedia* dagegen mehr den *multimedialen*. Dieser Artikel selbst ist wie alle anderen *Wikipedia*-Artikel auch ein Beispiel für Hypertext.“(www.wikipedia.de)

Hipermetin özelliklerinden doğrusal olmayan metin tekniği, aslında geleneksel metin biçimlerinde de öteden beri kullanıla gelmiştir. Buna en iyi örnek de sözlük ve ansiklopedi gibi çok çeşitli başvuru kitaplarıdır. Bunlara ek olarak dipnot, son not, kaynakça açıklama vs. gibi gövde metnin diğer alt unsurları da aynı mantıkla yazılır ve okunur. Hipermetnin önemli bir özelliği de çoktan seçmeli bir tarzda seçici okumaya göre yapılandırılmış olmasıdır. Aynı düzenek, ekran ve radyo düzenekleri için de geçerlidir: Kumanda aracı ile gezinmek, belli kanallar arayıp bulmak gibi. Ses ve görüntü dosyaları da hipermetin sistemlerinin bir parçası olduğuna göre, ses, resim, görüntü ve grafik öğeleri de bu anlamda birer hipermetindir. Medyalar arasılık⁶ şeklinde ifade edebileceğimiz tanımlamaya uygun olarak günümüz çoklu ortamlarında, genellikle birkaç türün bir arada, hatta iç içe kullanıldığı görülmektedir.

Hipermetnin diğer bir özelliği de esnek ve değişken yapıya sahip oluşudur. Bu olanağı sağlayan şey de elbette elektronik tekniklerdir. Kaydedilen her şey istendiğinde silinebilir, değiştirilebilir ve yeniden kaydedilebilir. Bu teknik özellikler sayesinde, hemen her site katılıma açık olarak çalışır. “İnteraktif” olarak tanımlanan bu çalışma biçiminde okurlardan gelen her türlü bilgi ve belgeler toplanır ve değerlendirilir. Okur açısından önemi ise, geri dönütünü alabilmesi ve etkin olarak katılabilmesidir. Okurlarına, ağ ortamı ve bilgisayar, diğer CD, DVD, TV, video ve sinema gibi görsel metinlerden farklı olarak katılımcı bir olanak sunarlar. Aşağıda anılacak olan elektronik yazın türlerinin hepsinde okuma süreci, okurun doğrudan katılımı ile gerçekleşmektedir.

Elektronik Yazın Türleri

Bu bölümde ele alınacak olan metinler, yazın ve yazınbilimle ilgili metin türleridir. Bunların bir kısmı klasik metinlerin elektronik ortamlara aktarılmış halidir. Diğer metin türleri de doğrudan ağda yazılan ve kaydedilen metinlerdir. Türü ne olursa olsun ağ ortamı veya diğer çoklu

⁶ Terimin Almancası “Intermedialität”tir. Bkz. Luserke-Jaqui

ortamlarda bulunan metinlerin tümü hipermetin yapısındadır. Geleneksel metinden farkı, doğrusal olmayışı, köprü ve ilişim düzenleriyle birbirine bağlı olması, yani hipermetin yapısıyla karşımıza çıkmasıdır. Ancak bunlardan ağ yazını diye adlandırılan sanal öykü ve sanal roman gibi yazınsal metin türleri, S. Ortmann ve diğer yazınbilimcilerin de ileri sürdüğü gibi ağ ortamıyla beraber ortaya çıkmış yeni bir yazınsal tür olarak değerlendirilebilir. Aşağıda anılan metin türleri, klasik tür ayrımlarından farklı olarak daha çok teknik ve kullanım amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Elektronik yazın S. Ortmann'a göre üç ana sınıfa ayrılır:

“-*İnternette Yazın,*

-*Bilgisayar ya da multimedyal yazın,*

- *Ağ Yazını”*

(Ortmann: Bauer 2003, 80)

İnternette Yazın:

İnternette yazın bağlamında, internet ortamında ulaşabileceğimiz tüm yazın ve yazınbilim kaynakları, yazın haberleri ile yazar ve şairlerin yayımlanan (özellikle de klasikler) eserlerini içeren siteler bulunmaktadır. Çoğu da ansiklopedik tarzda veya sözlük olarak başvuru metinleridir. Bunlardan 1994 yılında kurulan Alman “Projekt Gutenberg-DE” adlı site bu sınıflamaya iyi bir örnek olarak gösterilebilir⁷. Bu site içersinde Alman yazınından, ölüm yılı üzerinden yetmiş yıl geçmiş 300 kadar yazara ait

⁷ Aylar süren hazırlık çalışmalarının ardından „Hille & Partner GbR“ tarafından mart 1994’te tamamen gönüllü birkaç kişinin emeğiyle başlayan bu yazın sitesinin amacı, klasik yazını elektronik ortamda internete aktarmaktır. Aktarılan ilk metin, Wilhelm Busch’un „Max und Moritz“ adlı resimli çocuk kitabı idi. 2002 yılında bu proje, Alman „Spiegel“ dergisinde desteklendi ve tüm giderleri ile teknik gereksinimleri karşılanmaya başladı. Şu an en büyük Almanca yazın sitelerinden olan ve adını matbaanın mucidi Johannes Gutenberg’den alan „Projekt Gutenberg-DE“ sitesinin Amerikan „Project Gutenberg“ adlı yazın sitesiyle isim benzerliği dışında hiçbir bağlantısı yoktur. Amerikan „Project Gutenberg“ (kısaca PG) ise 1971’de Michael Hart tarafından tamamen gönüllü olarak kurulmuştur. M. Hart’ın internete aktardığı ilk metin, ABD Bağımsızlık Bildirisi olmuştur. 28 Ocak 2007 tarihli Milliyet Gazetesinin Milliyet Pazar Ekinde E-Kitap ile ilgili yayımlanan „Kitaplıklar tarih mi olacak?“ başlıklı bir haberde şu bilgiler yer almaktadır: „1990’ların ortalarında tarayıcılar ve optik yazı tanıma yazılımları ortaya çıkana dek Hart ve arkadaşları binlerce kitabı tek tek dizerek bilgisayara aktarmışlardır. Bugün hiçbir bedel ödemedi bilgisayarlar indirilebilecek 20 binin üzerinde kitap bulunmaktadır. Çoğu edebiyat klasikleri olan bu kitaplar, telif süreleri dolduğu için bedelsiz olarak www.gutenberg.org adresinden indirilebilir“. Bu sitede erişime sunulan her bir eser E-kitaptır. Yapılacak olan işlem, eseri siteden kendi bilgisayarınıza veya çeşitli bellek araçlarına indirerek yüklemektir.

eserler, ücretsiz olarak erişime açıktır. Bu da yaklaşık olarak 150.000 kitap sayfası yapar⁸. Türkçe yazın siteleri de bu site kadar kapsamlı olmamakla beraber, benzer kurgularla aynı hizmeti vermektedir. Biçim ve teknik işlevleri açısından büyük benzerlikler görülmektedir. Aşağıdaki örnekte yer aldığı gibi hemen hemen birçoğunda yazarlar, şairler dizini yer almakta, daha alt dizinlerde de sınırlı da olsa eserlere ulaşılabilir (Bkz. Kaynakça, incelenen yazın siteleri). Türkçe yazın sitelerinin neredeyse tamamına yakınında amatör şair ve yazar listeleri ile bunlara ait sayısız eserlere rastlanmaktadır. Yazın türleri içerisinde de en çok şiir türünde eserler verildiği görülmektedir. Alman kaynak yazın sitesi “Projekt Gutenberg-DE” sitesinin ana sayfasından kısa bir görünüm:

Autoren A - Z | Startseite | Info | Shop | Genres | Neu | Impressum
| Mitmachen | Druckversion

Autoren A | B | C | D | E | F | G | H | I | J | K | L | M | N | O | P | Q | R | S | T | U | V
| W | X | Y | Z |

■ Aus Gutenbergs Giftschrank

Einen Giftschrank gibt es in fast jeder Bibliothek. Dort stehen Werke, die nicht ausgeliehen werden. Unsere bisher unveröffentlichten Erotica sind in kleiner Auflage auf CD-ROM erhältlich. >> mehr

■ Die Gutenberg-DE Edition 9 ist da!

Das komplette Archiv Gutenberg-DE als Offline-Version auf DVD-ROM mit aktuellem Stand.

>> Bestellung

⁸ Örneğin J.W.v.Goethe'nin “Faust” adlı eseri eksiksiz olarak erişime sunulmaktadır.

Ana sayfa gövde metinde (orta üst) yer alan link ya da ilişimlerde⁹ öncelikle yazar ve şairler dizini yer almaktadır. Herhangi bir yazar veya şair seçildiğinde, yaşam öyküsü ve yine köprülerin kurulu olduğu eser başlıkları karşımıza çıkmaktadır. Eser başlıkları tıkladığında, o esere ulaşılmaktadır. Uzun eserler, köprüler aracılığı ile bölümler halinde verilmektedir. Drama eserleri de aynı şekilde sahneler halinde, alt metin kümeleriyle köprü altında konuşlandırılmıştır. Örneğin şiirler arasında seslendirilmiş metinler de bulunmakta, bu eserleri sesli olarak dinlemek de olanaklıdır. İstendiğinde eserlerden baskı düzeniyle çıktılar da alınabilmektedir. Amatör sanatçılara yer verilmeyen sitede özellikle telif haklarından ötürü 70 yılı geçmiş eserler yayımlanabilmektedir.

Diğer ana ilişimlerde ise, site ile ilgili bilgi ve iletişim, satış ilişiminde kitap ve CD, DVD gibi yazın içerikli çoklu ortam araçlarının satışı olanaklıdır. Türler ilişimi içersinde de, konusal ayırım ve yazın türlerine göre metin aranabilmektedir. Site, oldukça işlevsel hale getirilmiştir.

“Örneğin;

- [Anekdote](#)
- [Anthologie, Gedichtsammlung](#)
- [Aphorismen-\(sammlungen\)](#)
- [Auszug](#) (einzelne Stellen eines Werkes, Textfragment)
- [Autobiografie](#)
- [Autorbiographie in Kurzform](#)
- [Ballade](#)
- [Bericht](#)
- [Brief](#)
- [Buch](#) (ohne Klassifikationen)
- [Drama/Schauspiel](#)
- [Epos](#)

(...) vd. (<http://gutenberg.spiegel.de//info/genre.htm>)“

Hemen her sitede artık standart olan arama motoru bu sitede de mevcuttur. Sitenin sol tarafındaki ilişimler ise destekleyici kurum olan Alman Spiegel dergisinin haber içerikli ilişimleridir. Sitenin bir diğer özelliği de katılıma açık olmasıdır. Gönüllülük esasına dayanan bu çalışma,

⁹ Windows Office programları arasında yer alan Word 2003 kelime işlem programı Türkçe sözlüğünde “link” karşılığı “ilişim” olarak geçmektedir. Bu çalışmada da link terimi ilişim olarak anılacaktır.

klasik eserlerin tarayıcı ile taranarak siteye aktarılması ve yabancı dilde yazın ürünlerinin de Almanca'ya çevrilerek sitede erişime sunulması şeklindedir. Yukarıda alıntılanan “Wikipedia özgür ansiklopedi sitesi” de aynı şekilde bir katılıma açıktır¹⁰. Dileyen herkes, site yazım kuralları, telif hakları gibi kurallar çerçevesinde kaynakça göstermek koşulu ile her bir başlığa girerek, o konuda bilgi kaydedebilir.

“Wikipedia özgür ansiklopedi” sitesinin Türkçe uzantılı sayfası yazınbilim bağlamında en kapsamlı “Türkçe sitesidir” denebilir. Burada, yaşam öyküleri ve eser listeleriyle alfabetik bir dizin halinde yaklaşık 600 yazar yer almaktadır. Alfabetik Türk Şairler listesi ise, biraz daha kabarıktır. Sitenin Almanca sayfası ile karşılaştırıldığında Alman yazarlar listesinde her harf altında neredeyse 200 kadar yazar adı bulunmakta; eserler listesinde de eser inceleme, tanıtım veya özet bulunmaktadır. Ayrıca Almanca sitesinde yazınbilim verileri ayrıntılı bir biçimde bulunmakta iken, Türkçe sitesinde “Edebiyat türleri” ana başlığı dışında yazınbilim verilerine rastlanmamaktadır. Türkçe wikipedia sitesinin bu anlamda çok eksik olduğu görülmektedir. Ayrıca eser veya sanatçı üzerine yorum, eleştiri ve tanıtım yazıları ya da kısaca okur görüşlerinin de çok az olduğu söylenebilir.

Wikipedia özgür ansiklopedi sitesi karakteristik olarak ağ yazını ilkeleri ile çalışır. Yani yeni bir metin türü olan ortak yazın çalışmalarıyla eklentiler halinde çoğalır. Bu yüzden Wikipedia yazım ve yayın etkinlikleri, sanal yazın anlamında en iyi örneklerden birisidir. Anılan tüm sitelerde temel yazınsal birim elbette hipermetindir.

Aynı amaç ve işlevlerle kurulmuş olan Türkçe yazın sitelerinden “antoloji.com”, Türkçe kaynaklı en çok okunan (internet deyimiyle ziyaret edilen) sitelerden biridir. Bu site de “Gutenberg” sitesi benzeri sanatçı ve eserler dizini, arama motoru, konu ve tür ayrımı içerikli ilişimlere sahiptir. İlk bakışta benzer görünse de “Projekt Gutenberg” sitesi kadar geniş bilgi kapsamı bulunmamakta, daha çok kitap tanıtımları yer almaktadır. Türk yazınından yazar veya yazınsal dönem ile yazınbilim bilgileri

¹⁰ Mart 2001’de kurulan Wikipedia Almanca sitesi, pek çok Wikipedia sitelerinden biridir. 1.500.000 madde başlığı içeren İngilizce Wikipedia sitesinden sonra 538.475 madde ile Wikipedia Almanca sitesi en kapsamlı ikinci site konumunda bulunmaktadır. 214 bin kayıtlı üyesi ve etkin olarak 7.000 kolektif (profesyonel veya amatör) yazarı bulunmaktadır. Hipermetin yapısında online ansiklopedi fikri ilk olarak 22 ekim 1993’te Rick Gates’in „usenet“e geçip bu proje üzerinde çalışmasıyla geliştirilmiştir. Çeşitli aşamalardan sonra Jimmy Wales 2001’de internet ansiklopedisi kurma girişiminde bulunur. Wales ile birlikte Sanger ilk olarak Wiki Nupedia projesini geliştirir ve ardından wikipedia kurulur (Bkz. <http://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>).

bulunmamakta, amatör yazar, şair ve bunların eserlerine yer verilmektedir. Alman sitesine göre daha çok kitap tanıtım ve pazarlama odaklıdır. Bu yönüyle de kitap, CD satışı yapan “amazon” sitesini andırmaktadır.

Çoklu Ortam Yazını:

Bilgisayar ya da çoklu ortam yazını adı altında ise bilgisayar ortamında kayıtlı olan tüm yazınsal eserler yer almaktadır. Bu grupta tüm yazınsal CD, DVD gibi sabit belleklere kaydedilmiş, elektronik bir medya (bilgisayar, CD / DVD oynatıcılar) aracılığıyla çalıştırılabilen ve görsel / işitsel olarak okunabilen eserler yer almaktadır. Alman yazınından özellikle de klasik eserlerin neredeyse tamamına yakını bu tür ortamlarda bulmak olanaklıdır. Bir CD ortamında yer alan eser yine hipermetin tarzında yer almakta, ayrıca sesli dinlemeye olanak veren ses dosyaları da bulunabilmektedir. Örneğin Sarah Kirsch’in “Alles Spatzen und Gänseblümchen” adı altında yer alan CD’inde “Gedichte und Prosa, gelesen von Sarah Kirsch” alt başlığı ile şairin kendi sesinden düz yazı ve şiirlerini dinlemek olanaklıdır. “Audio BOOKS” ibaresiyle bulunan bu CD, işitsel bir medyadır. Yine Türk-Alman yazınından Osman Engin’in de geleneksel biçimdeki kitaplarının yanı sıra piyasaya sürmüş olduğu “Hörbücher” başlığı altında toplanan CD-kitapları mevcuttur. Bu tarzda örnekler sayısızdır. Derleme tarzı şiir ya da çeşitli metin seçkisi şeklinde bulunabilecek CD’ler de mevcuttur.

Bu türün içerisinde yazınbilim adı altında toplanabilecek pek çok yayınevine ait başvuru kaynakları da mevcuttur. Örneğin Meyers Lexikon diye bilinen yazınbilim kaynak sözlüğünün bu anlamda DVD sürümü de bulunmaktadır. Çok yaygın olarak kullanılan diğer başvuru kaynağı da sözlüklerdir. İnternette yazın anlamında erişimi mümkün olan internet sözlüklerinden farkı, kapsamlı olarak DVD biçiminde hazırlanmış olmaları ve geniş kapsamlı oluşlarıdır.

Ağ Yazını:

Ağ yazını ise, geleneksel yazın türlerinden çok farklı bir biçimde ağ ortamında ortaya çıkan yeni bir yazınsal türdür. Ağ ortamında belli bir sitede, ortak yazılan öykü veya romanlardır. En büyük özelliği de tek bir yazarın değil, birden fazla yazarın sürekli olarak yazmalarıyla oluşan metinlerdir¹¹. Yukarıda anılan “Wikipedia” özgür ansiklopedi sitesi de bu

¹¹ Bu tarz yazın etkinliklerine Almanca “kollaboratives Schreiben” de denir.

yapıda metinlerle oluşturulmuş başvuru niteliğindeki bilgilerden oluşmaktadır. Ağ yazını anlamında ise gösterilebilecek en iyi örnektir. Her bir konuyla ilgili olarak sayısız kişi ya da yazarlarca maddeler eklenebilir, yenileri yazılabilir, değiştirilebilir özelliklere sahiptir.

Yazınsal metin türünde de sanal öykü veya roman tek veya birden fazla yazardan oluşabilmektedir. Aşağıda Türkçe örneği verilen roman veya Türkçe yazın sitelerinin neredeyse tamamında görebileceğimiz şiir ve öyküler tek yazarlıdır. Almanca'da Norman OHLER'in (doğ. 1970), 1996 yılında internette yayımladığı "Die Quotenmaschine" adlı polisiye romanı, dünya çapında internette yayımlanan ilk elektronik roman olarak gösterilmektedir¹². Bu anlamda ağ yazını türünü ikiye ayırmak mümkündür:

- Tek Yazarlı Metinler

- Çok Yazarlı Ortak Metinler

Çok yazarlı ortak metin grubu olarak tanımladığımız gerçek ağ yazını örneklerini, aşağıda kaynakçada belirtilen Türkçe yazın sitelerinin hemen hepsinde görmek olanaklıdır. Alman yazın siteleri ile karşılaştırıldığında en büyük ayırımın, yazınsal türlerde olduğu görülmektedir. Alman yazın sitelerinde daha çok düzyazı örnekleri, Türkçe yazın sitelerinde ise şiir türü ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra deneme, makale, eleştiri, tanıtma yazıları ve çeviri metinler de en çok görülen metin türleridir. Bu çalışmada yalnızca ortak olarak yazılan özgün yazınsal bir ortak metin örneğine yer verilmiştir. "www.blogcu.com" adlı Türkçe web sitesi de yine bu tarzda şiir, öykü, roman, deneme veya haber vd. yazan ve yayımlayan bir sitedir. Burada yayımlanan bir e-roman örneğine bakılacak olursa, yabancı örneklerde olduğu gibi sayfaları ilişkiler halinde ve altında en son yazılan sayfa açılmaktadır. Roman metninin altında ise, metin üzerine yazılmış görüş, düşünce ve okur yorumları vardır. Şiir türünde olduğu gibi düz yazı türünde de amatör sanatçıların eserlerine rastlanmaktadır. Oldukça fazla şiir örneğine rastladığımız ağ yazını içerisinde sanal öykü ya da roman örnekleri oldukça azdır. Amatör yazarların çoğunlukta olduğu bu tür sitelerde profesyonel yazar ya da sanatçılara veya eleştirmen, öğretim elemanı gibi çeşitli meslek gruplarından yazarlara da rastlamak olasıdır. Aşağıdaki örnek

¹² Norman Ohler'in romanı daha sonra kitap olarak da piyasaya sürülmüştür; "Die Quotenmaschine". Hamburg (Hoffmann und Campe) 1996. Yazarın diğer eserleri: "Mitte". Berlin (Rowohlt Berlin) 2001, "Stadt des Goldes". Reinbek (Rowohlt) 2002, Ponte City. New Africa Books, 2003

de, blog¹³ olarak anılan amatör yazar sitelerinden en çok ziyaret edilenlerinden biri olan blogcu.com adresinde yer alan Türkçe sanal roman örneklerinden biridir:

E-ROMAN internet üzerinde on-line roman,
hikaye, şiir yayını

Romanın daha önce yayınlanmış sayfalarını okumak için lütfen sayfa numarası üzerine tıklayınız.

[Sayfa 1-](#) [Sayfa 2-](#) [Sayfa 3-](#) [Sayfa 4-](#) [Sayfa 5-](#) [Sayfa 6-](#) [Sayfa 7-](#) [Sayfa 8-](#) [Sayfa 9-](#) [Sayfa 10-](#) [Sayfa 11-](#) [Sayfa 12-](#) [Sayfa 13-](#) [Sayfa 14-](#) [Sayfa 15-](#) [Sayfa 16-](#) [Sayfa 17-](#) [Sayfa 18-](#) [Sayfa 19-](#) [Sayfa 20-](#) [Sayfa 21-](#) [Sayfa 22-\(...\)](#) [Sayfa 86-](#) [Sayfa 87-](#) [Sayfa 88-](#) [Sayfa 89-](#) [Sayfa 90-](#) [Sayfa 91-](#) [Sayfa 92-](#) [Sayfa 93-](#) [Sayfa 94-](#) [Sayfa 95-](#) [Sayfa 96-](#) [Sayfa 97-](#) [Sayfa 98-](#) [Sayfa 99-](#) [Sayfa 100-](#) [Sayfa 101-](#) [Sayfa 102 \(Y a k ı n d a Y a y ı n d a \)-](#)

Bıçak Sırtındaki Hayatlar - 100. Sayfa
Cuma, Ocak 26, 2007

[Önceki Sayfa](#) | [Sonraki Sayfa](#)

“(…)Yağmur tamamen kesilmiş, esintisinin sertliğini yitiren rüzgar, ıslanmış fındık ağaçlarının, kızılâğaçların ve toprağın kokusunu getiriyordu Beşikdağı’ndan.

“*Yağmur nihayet dinmiş.*” Diye içinden geçiren Selim, (…)

Kamyonun sırtında, çukurlarda sürekli sallanarak köye doğru yola koyuldular. Seyahat süresince iliştiği ve tutunduğu köşede hiç konuşmadı Ufuk. Kamyonun açık kalan arkasından, zaman zaman hızla, zaman zaman da yavaşça geride kalan ağaçlara, evlere, köpeklere baktı. (…)

-Anbarlı yolcusu kalmasin! Muavin Nevzat’ın sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı.

Nevzat arka kapağı kapatarak üstüne tırmandı. Kapağı bacaklarının arasına alarak,

-Devam et! diye bağırdı kamyonun ön tarafına doğru.

Arkası yarın ./..”

Yazar hakkında: Bu sitede yer alan tüm şiir, deneme, roman ve yazıların telif hakkı Uğur İpek'e ait olduğu belirtilmiştir.

(<http://eroman.blogcu.com>)

¹³ Dijital günlük olarak da adlandırılan “blog” terimi, ziyaretçi defteri, ilan panosu, serbest yazma ortamı anlamlarına da gelir (Bkz. Wikipedia)

Sonuç

Yukarıda ele almaya çalışılan metin türleri çeşitli bilimcilere göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak üç gruba ayrılmaktadır:

- **İnternet Yazını:** Bu grup internette yazın olarak yukarıda ele alınan yazındır ve internet ortamına aktarılan tüm geleneksel yazın metinlerini kapsar.

- **Çoklu Ortam Yazını:** Bu grup ise internet dışındaki tüm elektronik ortamlarda mevcut olan ve “multimedial” olarak tanımlanan yazını içerir.

- **Ağ Yazını:** Bu tür ise en son olarak ele alınan tek yazarlı ve çok yazarlı ortak metin diye tanımlanan özgün yazın metinlerini içermektedir. Ayrıca Wiki tarzı başvuru kaynakları da bu gruba girer.

Yazınsal bir tür olarak hipermetnin gelişimine ve hipermetin yapısıyla yayımlanan metinlere bakıldığında genel olarak 1990’lı yıllardan itibaren kayda değer gelişimlerin özellikle Alman web sitelerinde, 2000’li yıllarda da Türkçe web sitelerinde başladığı ve hızla da geliştiği görülmektedir. Henüz çok genç bir tür olan elektronik yazının ne kadar ilgi toplayacağı, genel yazın içerisindeki yeri ve önemi ise bugün için belirsizliğini korumakla beraber, yazın sitelerinin üye sayılarının, özellikle de etkin yazar ve şair sayılarının hızla artışı da göz ardı edilmemelidir. Bir de tüm bu siteleri ziyaret eden okurları, yazın ve sanatseverleri, diğer bir deyişle medya okuryazarlarını düşünürsek azımsanamayacak bir kitle ile karşı karşıya olduğumuz gerçeği ortaya çıkmaktadır. Nitelik sorunu ise ayrıca tartışılması gereken önemli bir sorundur. Ancak amatör yazar ve şairlerin tek ya da ortak yazın ve yayın etkinlikleri açısından da olumlu katkıları yadsınamayacak kadar önemlidir. Medya bir araçtır. Doğru kullanıldığı kadar, yanlış ya da kötü amaçlarla da kullanılabilir. Her geçen gün çığ gibi büyüyen sayılarıyla birbiri ardına yazın siteleri açılmakta, eserler yayınlanmaktadır. Üstelik hiçbir redaksiyon veya nitelik denetimi ve baskı sorunları gerektirmeden. Kaynak ve başvuru sitelerinin önemli bir sorunu da yayımlanan bilgilerin güvenilirlik, geçerlik ve doğruluk ölçütlerinin sağlanmasıdır. Bugün için haber, bilgi ya da medya kirliliği diye tanımlayabileceğimiz güncel değişimin içinde bu da vardır ve hayati önem taşımaktadır. Nitelik ile nicelik kavramlarının ters orantısı ile karşı karşıya kaldığımız bir manzara söz konusudur. Gerçekten son derece düzeyli, nitelikli web siteleri bir yana, günümüz için nitelik sorunu şu an medya okuryazarlarına, bir de web sitesi yönetmenlerine kalmış gibi görünmektedir. Hipermetnin kitaplığın sonunu getirip getiremeyeceği bilinmez; ama yazın adına neler kazandırıp, neler kaybettireceği konusu, tartışılması gereken önemli bir sorundur.

KAYNAKÇA:

Bauer, Karin (2003), “Kriterien digitaler Literatur”, Diplomarbeit an der Universität Wien.

Ewers, Hans-Heino (2002) “Lesen zwischen Neuen Medien und Pop-Kultur”, Juventa Y, Weinheim-München

Hicketier, Knut (2003), “Einführung in die Medienwissenschaft” J.B. Metzler Yayınevi, Stuttgart

Luserke-Jaqui, Matthias (2002), “Einführung in die neuere Deutsche Literaturwissenschaft” Vandenhoeck & Ruprecht Y., Göttingen

Özel, Menderes (2007), “Kitaplıklar tarih mi olacak?” Milliyet Pazar Eki, s.3, 28 Ocak 2007

Elektronik Kaynak:

Kirsch, Sarah: (CD) “Alles Spatzen und Gänseblütchen” Gedichte und Prosa, gelesen von Sarah Kirsch, DERHÖRVERLAG 1997

<http://gutenberg.spiegel.de>

www.wikipedia.de

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa

www.meb.gov.tr

<http://www.swr.de/rp-aktuell/lesetipp/2002/09/index.html>

<http://www.goethe.de/ins/cm/yao/prj/dla/aut/ohl/deindex.htm>

İncelenen Yazın Siteleri:

<http://eroman.blogcu.com>

<http://www.Edebiyatdefteri.com>

<http://www.Izedebiyat.com>

<http://www.yazimhane.com> (sanal öykü sitesi)

<http://www.dergi.yazimhane.com>

<http://siir.edebiyat.org>

<http://www.amatorceedebiyat.com>

<http://www.edebiyatturk.net>
<http://www.edebiyatdiyari.com>
<http://www.turksiiri.org>
<http://www.edebiyat.us>
<http://www.ege-edebiyat.org>
<http://www.edebiyatevi.net>
<http://www.uysar.com> (Ümit Yaşar Edebiyat Kulübü)
<http://www.dogaclama.com>
<http://www.edebigazete.com>
<http://www.akashazone.com>
<http://gutenberg.spiegel.de>
www.gutenberg.org
www.wikipedia.de
http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa

Türkçe Yayımlanan Bazı Yazın Siteleri:

Alev Alatlı; Yazarın biyografisi, kitapları, basından seçmeleri ve yorumları. www.alevalatli.com

Alt Kitap; Güncel kitapların tanıtımları, yeni çıkacak olanlar, incelemeler ve editör köşesi. www.altkitap.com

Anafilya Net; Online yazın yayımları, öykü, deneme, şiir, fotoğraf, desen, kültür aktiviteleri ve yazar notları. ww.anafilya.net

Antoloji; Türkçe Şiir Arşivi'ni içeren Antoloji.Com'da 70,000 'den fazla şiir kayıtlı. Ayrıca kitap eleştirileri ve forum alanları da bulunmaktadır. www.antoloji.com

Aruz Edebiyat; Edebiyat öğretmenlerine ve edebiyat derslerine yönelik çeşitli kaynaklar. www.aruz.com

Aşık Mahzuni Şerif; Ozan M. Şerif'in hayatı, eserleri, şiir, türkü ve fotoğrafları. www.angelfire.com/ak5/mhz

Ayrıntı Net; Yazın sitesi, şiir, öykü, deneme, söyleşi, yazarlar, antoloji, editör yazıları ve araştırmalar. www.ayrinti.net

Bihaber Online Kütüphane; E-kitap arşivi, son eklenenler, forum, şiir ve mizah içerikleri. www.bihaber.com

Bilimkurgu; Bilimkurgu kitapları, yazarları ve yayınevleri, öyküler, makaleler. www.bilimkurgu2000.com

Buket Uzuner; Yazarın biyografisi, eserleri, projeleri ve sipariş bilgileri. www.buketuzuner.com

Çağdaş Türk Edebiyatı; Çağdaş yazınının tanıtımı için hazırlanmış bir kaynak. www.turkish-it.boun.edu.tr

Çağdaş Türk Şiiri; Çağdaş Türk şiirlerinden Türkçe ve İngilizce örnekler ve şairler. www.turksiir.com

Cezmi Ersöz; Cezmi Ersöz'ün biyografisi, eserleri ve son çıkan kitaplarının tanıtımı. www.cezmiersoz.net

Dar Vakit İnteraktif Sanat Edebiyat Dergisi; Aylık sanat edebiyat İnternet Dergisi, kültür ve sanat haberleri ve dergi arşivi. www.darvakit.com

Dede Korkut; Necdet Kuru'nun çocukları için hazırladığı resimli Dede Korkut hikâyeleri. www.geocities.com/necdetkuru

Denemeler.Net; Ziyaretçilerinin yazıları yine onların oyları ile kitap haline getirilecek Denemeler sayfası: www.denemeler.net

Dergibi Edebiyat; İnternette dergi olarak yayın yapan sitede şiir ve öyküler bulabilirsiniz: www.dergibi.gen.tr

Düş İşleri Merkezi; Amatör yazarların buluşma noktası, roman, öykü, şiir ve kısa yazı sitesi. www.bbaylav.sitemynet.com

Düşler Sokağı; Edebiyat sayfaları, hikaye, anı, güzel sözler, yorumlar, deneme ve kitaplardan alıntılar. www.duslervekabuslar.com

Ege Üniversitesi Edebiyat Topluluğu; Topluluğun tanıtımı, faaliyetleri, kişisel ve ünlü şairlerin şiirleri: www.bornova.ege.edu.tr/~parilti

Eylül Gecesi; Çağdaş şairlerin çoğunlukta olduğu şiir seçkisi, şairlere göre şiir listeleri. www.eylul.gecesi.com

Ezgi Sanat Günlüğü; Kültür, sanat, edebiyat, müzik, haberler, aktiviteler, liste ve forumlar. www.ezgisanat.net

Gölge Edebiyat; Edebiyat yazıları, dünya edebiyatı, haftanın öyküsü, yazı ve şiirler. www.golge.gen.ms

Gönül Evi; Yazın, kültür-sanat, felsefe, interaktif yazın sitesi, şiir, masal ve öyküler: www.gonulevi.com

Guy de Maupassant; Fransız öykü yazarı Guy de Maupassant'dan seçilmiş öyküler. www.gmaupassant.net

Hayal Gezini; kültür-sanat-edebiyat sitesi, şiir, türkü, sesli şiirler ve şiir ekleme www.hayalgezini.com

İnter Şiir; Şiir arşivi, şairler ve şiir listeleri, şiir arama, ünlü şairler ve amatör şiirler. www.intersiir.com

İz Edebiyat; öykü, roman, eleştiri, güncel konular ve yazarlar. www.izedebiyat.com

Kitaplık; sanal kitaplık, okuma köşesi, sohbet odaları, en çok okunan kitaplar, mail grupları. www.kitaplik.org

Kütüphane Net; Kitap ve yazarlarla ilgili yorumların yer aldığı site. Yerli ve yabancı edebiyat. www.kutuphane.sitemynet.com

Lost Library; Lost Library edebiyat sayfaları, efsaneler, bilimkurgu, çizgiroman, sistemler, geçitler, rivayetler ve gündemdeki konular. www.lostlibrary.org

Mahur Beste; Yazın sayfaları, şairler, nazım şekilleri, yazınsal türler ve sanatlar, mazmunlar, Türk ve Batı edebiyatı, tanziman edebiyatı, hikayeler ve seçme yazılar. www.mahurbeste.cjb.net

Masal Şehri; Mitoloji ve masallar, kültür sanat sitesi. www.masal.sehri.com

Mavi Edebiyat; sinema, müzik, kitap, şiirler, öyküler ve editör yazıları. www.mavi.net, meyhane.tripod.com

Nazım Hikmet; Şair Nazım Hikmet'in yaşam öyküsü, sanatsal gelişimi, şiirlerinden seçmeler, fotoğrafları, yapıtları, resim ve portreleri. www.nazimhikmetran.com

Necip Fazıl Kısakürek; N. F. Kısakürek'in biyografisi, bütün eserleri, biyografik belgeler, hakkında yazılanlar, eserlerinden bölümler, konferansları ve projeleri. www.necipfazil.com

Netteyim Şiir; Şiir arşivi, www.netteyim.net/siir

Odtü Kitap Topluluğu; Topluluğun tanıtımı, kitap ve yazar tanıtımları www.metu.edu.tr/home/wwwmbc

Orhan Kemal; O. Kemal'in hayatı, eserleri, röportaj, ödül, fotoğraf ve en çok satan kitapları. www.orhankemal.com

Orhan Veli; Orhan Veli'nin hayatı, sözleri, görüşleri ve şiirleri. www.orhanveli.org

Pablo Neruda Şiir Kulübü; Şair Pablo Neruda şiir sayfaları, aşkları, şiirleri ve hayatı. www.pabloneruda.hypermart.net

Parantez; Uğur Özakıncı'nın edebiyat sitesi, Aşk'ın Z si kitabının tanıtımı, yazıları, basından seçmeler ve iletişim bilgileri. www.workz.org/parantez

Potansiyel Edebiyat Kültür ve tarih dergisi; şiir, kitap, öykü, makale ve yazılar. www.potansiyel.net.tr.tc

Romantik Meyhane; yeni, eski şiirler, hikayeler, güzel sözler, fıkralar, sohbet odaları, cep hizmetleri ve etkinlikler. www.romantikmeyhane.com

Sahife; Türkçe şiirler, divan yazını, çeviri şiirler, güzel sözler, sizden gelenler. www.sahife.com

Şair Kahvesi; Şiir, sanat ve yazın sitesi, şiirler, şairlerin hayatları ve edebiyat bilgileri. www.sair.kahvesi.com

Şiir Demeti. Şair ve şiirlere göre arama yapılabilen site, online olarak şiir dinlenebilir. www.siirdemeti.com

Sanal Roman; Sanal roman sayfaları, öyküler, aşk hikayeleri, bilim kurgu, korku, macera romanları, denemeler, şiirler, üyelik bilgileri ve roman ekleme servisi. www.sanalroman.hypermart.net/

Senle Ben; Yazın sitesi. Şiir, hikaye, anlatımlar, midi arşivi ve mp3 şiirleri. www.senleben.com

Serdalinka; Şiir ve fotoğraflar, sevgiliye mektuplar, kitap tanıtımları ve sergiler. www.serdalinka.com

Sessiz Harfler; Sessiz harfler sayfaları, edebiyat yazıları, makaleler, şiirler ve fotolar. www.sessizharfler.net

Seyir Defteri; şiir arşivi, kitaplıklar, iletişim bilgileri ve dergiler. www.seyirdefteri.net

Şiir; Bir çok şairin hayatı ve şiirleri sunulmaktadır. www.siiir.gen.tr

Şiir Arşivi; Online şiir arşivi, çeşitli şairlerin biyografileri, eserleri ve kronojileri. www.arch.gq.nu

Şiir Defteri; şiir arama, şiir gönderme servisi ve şiir ekleme. www.siiirdefteri.com

Şiir Dostu; Online şiir sayfaları, karma şiirler, yazılar, şairler ve yazarlar. www.siiirdostu.net

Şiir Kitaplığı; Online şiir kitabı, şairlerin tanıtımı, şiir arama, son eklenenler, şiir ekleme servisi, en çok beğenilenler ve üyelik bilgileri. www.siiirkitapligi.com

Şiir Kulübü; Online şiir portalı, en çok okunanlar, şair listeleri, sohbet odaları vb. www.siiirklubu.com

Şiir Meyhanesi; şiir arşivi, haftanın şiiri, seçme şiirler, yenilikler ve şiir ekleme.

Şiir Sitesi; Şairlere ve şiirlere göre arama, şairlerin tanıtımı ve en çok okunan şiirler. siiir.net

Şiir Ülkesi; Şiir ülkesinde çeviri şiiriler, seçme metinler, klasik müzik ve resim galerileri. www.siiir.ulkesi.com

Şiirce; Şair ve şiir listelerine göre şiirler, en çok okunanlar, rastgele şiir ve forumlar. siiirce.net/

Şiirler Arşivi; Şiir arşivi, sesli şiirler, güzel sözler ve manzaralar. www.siiirler.arsivi.com

Siraze Net; Okurların kendi çalışmalarını ekleyebileceği, öykü, şiir, deneme ve gezi içerikli dergi. www.siraze.net

Sizlerin; Sizlerin kültür sayfaları, şiir, öykü, güzel sözler ve yeni eklenenler. www.sizlerin.com

Soyu Timge; Yazından müziğe kültür sitesi. Özdemir Asaf, Salvador Dali gibi usta kalemler. www.soyutimge.com

Temiz Site; Kitap dünyasından son haberler, yeni çıkanlar, en çok satanlar, röportajlar, kitapların konuları, eleştiri ve söyleşiler. www.temizsite.com

Türk Beldesi; Türk dili ve yazını, şiir, atasözü, deyim, Türk tarihi ve büyükleri. www.turkbeli.org.tr.tc

Xasiork Öyküleri; Öykü sitesi, bilim kurgu ve korku öyküleri ve tanıtımları. www.xasiork.sitemynet.com

Yannis Ritsos; Şair Yannis Ritsos ve şiirlerinin yer aldığı Türkçe site. www.yannisritsos.com

Yazar Online; Yazar arşivi, ayın konukları, kitap arama, ayın kitabı, şiir ve editör yazıları. www.yazar.com

Yazarlar; Yazın arşivi, hikaye, şiir, kısa sözler, makale, deneme ve mektuplar. www.snow.prohosting.com/yazarlar

Yazın Sanatı; Sitede, Asuman Kafaoglu-Büke'nin 2001 yılı başından beri her Perşembe Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki'nde yayınlanan yazıları yer almaktadır. www.yazinsanati.cjb.net

Yazıyoruz; İnteraktif şiir, edebiyat, hikaye, öyküler ve kişisel çalışmalar. www.yaziyoruz.tk

Yenişiir Sayfası; Online şiir arşivi, şairlerin eserleri ve şiirleri. www.yenisiir.sayfasi.com

Yüzüklerin Efendisi; Edebiyat sayfaları, Tolkien efsanesi, hayatı, eserleri, kronolojisi, resimleri, araştırmalar ve yazılar. www.yuzuklerinefendisi.com